

Transparency and Accountability

- The Gemara seems to be examining the complicated balance between trust and accountability.
- On Bava Batra 8b, the Gemara focuses on the actions that Gabaei Tzedaka need to do to ensure no one suspects them of wrong doing. On 9a, starting at Tanu Rabbanan, the Gemara writes that the community cannot force those same public officials to provide an accounting.
- How do you explain the conceptual issues at play?

On Avoiding Suspicion

1. משנה מסכת שקלים פרק ג משנה ב

אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות ולא במנעל ולא בסנדל ולא בתפילין ולא בקמיע שמא יעני ויאמרו מעון הלשכה העני או שמא יעשיר ויאמרו מתרומת הלשכה העשיר לפי שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום שנאמר (במדבר ל"ב) והייתם נקיים מה' ומישראל ואומר (משלי ג') ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם:

2. תלמוד ירושלמי מסכת שקלים פרק ג הלכה ב

תני רבי ישמעאל קוויץ לא יתרום מפני החשד תני הגזברין היו מפספסין בקילקין תני [דף יד עמוד א] מדברין היו עמו משעה שהוא נכנס עד שעה שהוא יוצא וימלא פומיה מוי אמר ר' תנחומא מפני הברכה רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן בתורה ובנביאים ובכתובים מצאנו שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום בתורה מנין דכתיב [במדבר לב כב] והייתם נקיים מה' ומישראל בנביאים מנין דכתיב [יהושע כב כב] אל אלהים ה' וגו' וישראל הוא ידע בכתובים מנין דכתיב [משלי ג ד] ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם גמליאל זוגא שאל לרבי יוסי בר רבי בון איזהו המחזור שבכולם אמר ליה והייתם נקיים מה' ומישראל:

3. My translation of Chatam Sofer Likutim 6:59

[K]now that my whole life I have been troubled by the verse, "And you shall be clean before God and Israel," and these two obligations we have: to be clean before God and clean before Israel His nation. These are two paired riders on our backs.

However, it is much easier to fulfill the first obligation, meaning, in the eyes of God, then it is the second, to fulfill one's obligation to people. For they think strange thoughts and the weavers speak of it by moonlight. Its punishment is quite severe, to no end, more than one who does not fulfill his obligation to heaven, God forbid. This emerges from the Talmud at the end of Chapter Yom Ha-kippurim (Yoma, Chapter 8) regarding desecrating God's name, which has no atonement, such as when a rabbi purchases meat but does not pay right away.

In our great iniquity, people commonly talk about how this studious person did such and such. It is fluent in their mouths, even if it is just a suspicion. And in this case, even if the studious person acted properly in the eyes of God as much as possible, but not carefully enough, such that some drunkards made a mistake about him and wrote mocking songs about him, he has been caught in their trap. Over this, all sufferers shall grieve, and the verse screams out: "You have let them ride over us." (Tehillim 66:12).

And I have wondered many times if it is even possible that a person in the history of the world has fully fulfilled this verse. Perhaps this idea is included in what King Shelomo said "There is no righteous person in the world who does only good and no wrong" (Kohelet 7:20) — which means to say that even if his deeds were all good [in the eyes of God], it is impossible to not sin in the second way, fulfilling the obligation [in the eyes of] people.

Presumption of Honesty: Bava Batra 9a

4. מלכים ב פרק יב:ז-יז

ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך יהואש לא חזקו הכהנים את בדק הבית: ויקרא המלך יהואש ליהוידע הכהן ולכהנים ויאמר אלהם מדוע אינכם מחזקים את בדק הבית ועתה אל תקחו כסף מאת מכריכם כי לבדק הבית תתנהו: ויאתו הכהנים לבלתי קחת כסף מאת העם ולבלתי חזק את בדק הבית: ויקח יהוידע הכהן ארון וקב חר בדלתו ויתן אתו אצל המזבח <בימין> מימין בבוא איש בית יקוק ונתנו שמה הכהנים שמרי הסף את כל הכסף המובא בית יקוק: ויהי כראותם כי רב הכסף בארון ויעל ספר המלך והכהן הגדול ויצרו וימנו את הכסף הנמצא בית יקוק: ונתנו את הכסף המתכן על <יד> ידי עשי המלאכה <הפקדים> המפקדים בית יקוק ויוציאוהו לחרשי העץ ולבנים העשים בית יקוק: ולגדרים ולחצבי האבן ולקנות עצים ואבני מחצב לחזק את בדק בית יקוק ולכל אשר יצא על הבית לחזקה: אך לא יעשה בית יקוק ספות כסף מזמרות מזרקות חצצרות כל כלי זהב וכלי כסף מן הכסף המובא בית יקוק: כי לעשי המלאכה יתנהו וחזקו בו את בית יקוק: ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעשי המלאכה כי באמנה הם עשים: כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית יקוק לכהנים יהיו:

Expectations of Accountability

5. שמות רבה (וילנא) פרשה נא ד"ה ב עליו נאמר

עליו נאמר (מ"ב=מלכים ב'="יב) "ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף" –

"ולא יחשבו" - זה דורו של יואש שהיו עושין באמונה.

שנו רבותינו: מי שהיה נכנס לתרום את הלשכה לא היה נכנס לא בפרגוד חפות ולא באנפליא, שאם יעשיר, יאמרו 'מתרומת הלשכה העשיר', שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום, שנאמר (במדבר לב) "והייתם נקיים מה' ומישראל", ומשה היה גזבר לעצמו על מלאכת המשכן, אלא בשעה שא"ל הקב"ה למשה שיעשה המשכן, מיד ויבואו כל איש וגו'. לכמה ימים הביאו כל הנדבה?

א"ר יוחנן לשני בקרים הביאו והותר, שנאמר (שמות לו) והמלאכה היתה דים.

נכנס משה אצל בצלאל, ראה שהותר מן המשכן, אמר לפני הקב"ה: רבון העולם, עשינו את מלאכת המשכן והותרנו - מה נעשה בנותר? אמר לו: לך ועשה בהם משכן לעדות.

הלך משה ועשה בהן

כיון שבא ליתן חשבון, אמר להם: כך וכך יצא למשכן, וביתר עשיתי משכן לעדות - הוי "אלה פקודי המשכן משכן העדות".

6. יורה דעה רנזב

גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק - מצרפים המעות דינרים לאחרים, אבל לא לעצמם, וכן אם צריכים למכור מה שגבו מהתמחוי - ימכרו לאחרים אבל לא לעצמם, מפני החשד. ואין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה, ולא בהקדש עם הגזברים, שנאמר "ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים" (רמב"ם שם):
הגה: ומ"מ, כדי שיהיו נקיים מה' ומישראל, טוב להם ליתן חשבון (טור). וכל זה בגבאים הכשרים, אבל מי שאינו כשר, או שנתמנה באלמות וחזקה, צריך ליתן חשבון. וה"ה בכל ממונים על הצבור (מהרי"ו סי' קע"ג)

7. שו"ת מהר"י ווייל סימן קעג

ופרנס שנתמנה על הציבור ואחר עשרים שנה קראו עליו תגר, האם צריך לעשות חשבון לכל אחד ואחד?
הדעת מכרעת אם נתמנה על פי הצבור שביירו אותו להיות פרנס מדעתם, אז אין צריך לעשות חשבון, כיון דהימנוהו עלייהו.

סמך לדבר - אפטרופוס שמנוהו ב"ד (או אבי ב"ד) או אבי יתומים אינו צריך לעשות חשבון,

וכן פסק האשירי פרק הניזקין, והרמב"ם פרק י"א דהל' נחלה,

והטעם כיון דהימנוהו ב"ד או אבי יתומים, משום הכי אין צריך לעשות חשבון.

וכן בפ"ק דב"ב ת"ר: אין מחשבין עם גבאי צדקה.

אבל אם לא נתמנה מדעת הציבור, אלא ע"י השררה או בחזקה ובאלמות, כגון שאימתו מוטלת על הבריות ואין אדם רשאי לדבר ולהתריס נגדו ולמחות בידו, אז פשיטא שצריך לעשות חשבון.

ואפילו אם נתמנה מדעת הציבור וברצונם, אם קוראים עליו תגר שלא נהג כשורה וחושדין אותו ששלח יד בממון הצבור שלא כדין בדבר שראוי להסתפק בו לפי ראות עיני הדיין, אז פשיטא שצריך לעשות חשבון.

וקצת דמיה היא מילתא להא דאמר רב הונא: האי אפטרופוס דאפסיד מסלקין ליה,

וכתב האשירי והאלפס ז"ל: אמרי רבוותא מגו דמסלקין ליה משבעין ליה, והאי דאיפסיק דלא משבעין ליה ה"מ דלא אשכחן

עליה פסידא, אבל אשכחן עליה פסידא מסלקין ליה ומשבעין ליה עכ"ל,

אלמא אע"ג דמינהו אבי יתומים אינו צריך לישבע, אי אשכחן ביה פסידא צריך לעשות חשבון.

והחשבון לא יעשה לפני כל המערער עליו, דידוע הוא שכמה דברים שצריכים להוציא ממון הצבור שאין לגלות אלא לצנועים, אלא הצבור יבררו אנשים נאמנים לפניהם יעשה חשבון, ואם אין שם צבור, אז הדיין יברר אנשים נאמנים שיעשה חשבון לפניהם, והדיין ידקד' על כל צידי צדדין להוציא הדבר לאמתו ולאורו ולהעמיד העולם על הדין ועל האמת.

ובעו"ה המכשלה הזאת ברוב קהלות שהפרנס' לוחצים ורודים העם בחזקה שלא לשם שמים ולהנאת עצמם הם מכוונים פורקים מעליהם העול ונותנים על צוארי האומללים. ומר הוא כמלאך השם כל רז לא אנס לך ידעת את אשר תעשה ועל ירך יתקדש שם שמים.

8. ש"ך יורה דעה סימן רנז

אפי' נתמנה מדעת הצבור, אם קוראים עליו תגר שלא נהג כשורה וחושדין אותו בדבר שראוי להסתפק בעיני הדיין, פשיטא שצריך לתת חשבון לפני כל מערער עליו, דידוע שכמה דברים צריכים להוציא ממעות צבור שאין לגלות אלא לצנועים. מהרי"ו שם ומביאו ד"מ:

9. פתחי תשובה חושן משפט סימן צא:ד

עיין בתשובת חתם סופר חלק חו"מ סי' ע"ח,

אודות אחד שהיה פרנס קהילה ע"פ המלך והוציא הוצאות לצרכי הצבור, ועתה אחר זמן רב שכבר ירד מהתמנות שלו, תבע מהקהל סך רב שעדיין מגיע לו מחמת הוצאות שהוציא עליהם.

ופסק הרב השואל: מאחר שאין לו עדים שתבע כן בשעה שירד מהתמנות שלו, אם כן אחר שכבר עבר זמן רב ולא הזכיר כלום, אינו נאמן, ואפילו בשבועה לא יטול.

והוא ז"ל השיב: כי יפה דן ויפה הורה, דאל"כ לא שבקת חיי - כל מי שהיה עוסק ומוציא הוצאות על נכסי חבירו פעם אחת שוב, לעולם יתבענו ויוציא ממונו בשבועתו! ... וכתב עליו:

דנ"ל דה"ה שנאמן בלא שבועה אפילו להוציא מן הקהל אם דרך הפרנס להלוות לכיס הקהל, דהא מהר"י וייל שם מביא ראיה

מפרק קמא דב"ב [ט' ע"א] ת"ר אין מחשבין עם גבאי צדקה כו'. א"כ הא גבאי צדקה נאמן בלא שבועה אפילו להוציא מן הקהל,

כדאייתא במרדכי שם [סי' תפ"ט] כו' [וביו"ד שם סעיף ו'].

והטעם נ"ל, אף דשארי מוציאין הוצאות ברשות אמרינן משתבע האי דידיע, מ"מ גבי גבאי צדקה ופרנס חששו, אם צריכין שבועה מימנעו ולא עבדו, כמ"ש גבי אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים [עיין לקמן סימן ר"צ סעיף ט"ז בהג"ה, וצ"ע], לכן האמינם בלא שבועה.

ונ"ל דה"ה גובה מסים כיוצא בו, אם נתמנה על הצבור מדעתם, ודרך הגובה להלוות מכיסו, נאמן בלא שבועה אפילו להוציא מן הקהל, עכ"ד.

וע"ש עוד,

אודות ראובן שהיה גובה מסים כמה שנים בעיר טבריא והיה המוציא והמביא דקהל הנ"ל, ואח"כ נתגרש משם מחמת המושל, וביקשו הקהל ממנו חשבון, והביא ראובן פנקס כתוב בו יציאתו וקבלתו, ונמצא איזה פרטי הוצאות באיזה דפים כתובים באמצע ובסופי שיטות, גם הסך הכל הנרשם למטה בכל שולי הדפין הוא מכוון לאותן הכתובים באותו דף בראשי השיטות, חוץ מאותן הוצאות הכתובים באמצע ובסופי השיטות הנ"ל. והנה ראובן תובע מהקהל כמה מאות המגיעים לו ע"פ פנקס ההוא. והקהל השיבו, מאחר שנראים הדברים שראובן זי"ף אותן הוצאות הכתובים באמצע השיטות, גם הסך הכל מוכיח על זה, ממילא אזדא נאמנותו ואבד חזקתו כו', וראובן מתרץ עצמו שזה היה לסיבה שלא היה מזומן אצלו הפנקס תמיד, רק היה סגור בחדר הקהל כו'.

ושאל השואל מה דינם.

והשיב באורך שהדין עם הקהל, דאע"ג דגובה מסים שנתמנה ע"פ הצבור מדעתם נאמן בלא שבועה אפילו להוציא כו' [כמ"ש לעיל], מ"מ בנידון דידן דאיתילד ביה ריעותא בפנקסו, אע"פ שהוא מתרץ ונותן אמתלא למה נשתנו זו מזו, מ"מ מידי ריעותא לא נפק כי ודאי שערי תירוצים לא ננעלו, ובפרטות מה שנמצא סך הכל של הדפוס מכוון אל ההוצאות שנכתבו כסדרן הוא ריעותא גדולה, א"כ י"ל אנו סהדי שאדעתא דהכי לא הימנהו אותן הקהל עליהם.

10. שו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא - יו"ד סימן קנז

תשובה לאהובי תלמידי האלוף התורני מו"ה בער פערלש:

יפה הורה מעלתו שגבאי צדקה שנתמנה ע"פ הציבור אינו צריך ליתן חשבון,

ואני תמה: מה זו שאלה?! והדבר מפורש ביו"ד סימן רנ"ז סעיף ב' שכתב המחבר: ואין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה, ולא בהקדש עם הגזברים, שנאמר "ולא יחשבו את האנשים כו"!!

ואפילו אם נתחדש איזה דבר שיש מקום לחשדו בדברים שראוי להסתפק בעיני הדיין, שאז החליט הש"ך שם שצריך ליתן חשבון, מ"מ אין החשבון שנותן הגבאי דומה כלל לשאר חשבונות שצריכין ליתן אנשים אחרים, שצריכין לברר חשבונם על כל פרט בפומבי לעיני כל, משא"כ חשבונות של גבאי צדקה.

כמבאר שם בש"ך, אלא שיש שם חסרון איזה תיבות, וכך היא הנוסחא הברורה בדברי הש"ך ס"ק ג': "אבל כו' וחושדין אותן

בדבר הראוי להסתפק פשיטא שצריך ליתן חשבון ואין צריך עשות חשבון לפני כל מערער עליו, דידוע שכמה דברים צריכין

להוציא ממעות צבור שאין לגלות אלא לצנועים עכ"ל,

הרי שאין לדמות חשבון של גבאי לשאר חשבונות, וק"ו שאין להכריחו לברר חשבונו ע"פ קוויטונג/קבלה/ על כל פרט ופרט, דידוע שכמה דברים שצריך הגבאי להוציא ואי אפשר לו ליקח קוויטונג כלל,

וכל זה אם יש מקום לחשדו כגון שרואים שנוהג שלא כשורה, אבל בלא"ה פשיטא שאין להכריחו ליתן חשבון כלל וכלל, רק הוא בעצמו טוב לו להיות בכלל "והייתם נקיים".

ומעתה יפה הורה תלמידי.

11. ערוך השולחן יורה דעה הלכות צדקה סימן רנז

ומ"מ כתבו הטור והרמ"א דכדי שיהיו נקיים מד' ומישראל טוב להם ליתן חשבון עכ"ל, ומי לנו גדול ממה רבינו? ונתן חשבון על המשכן, כדכתיב בפ' פקודי ואיתא במדרש שם "איש אמונים רב ברכות" - זה משה וכו', אע"פ שהיה גזבר לעצמו קורא לאחרים ומחשב על ידיהם וכו' ע"ש.

ואין לשאול דא"כ למה לא הטילו חז"ל עליהם ליתן חשבון משום והייתם נקיים כמו שגזרו עליהם דברים האמורים למעלה, די"ל דלא דמי, דבחשבון אין מקום לחשד, אבל דברים האמורים יש מקום לחשד אותם כמו שנתבאר. ועוד, דבחשבון יש הרבה טורח, לכן לא הטילו עליהם.

ועוד, דבחשבון הלא נתנו להם נאמנות מקודם.

ולכן - וודאי אם כשהתמנום התמנום שיתנו חשבון, וודאי שחייבים ליתן חשבון,

וכמדומני שכן המנהג.

ויראה לי שבמקום הממונה נוטל שכירות, וודאי דמחוייב ליתן חשבון:

סעיף יג

וכתב רבינו הרמ"א בסעי' ב' דכל זה בגבאים הכשרים, אבל מי שאינו כשר, או שנתמנה באלמות וחזקה, צריך ליתן חשבון, וה"ה בכל ממונים על הציבור, וכשרוצים הציבור, יכולים לסלק הגבאי ולמנות אחר, ואין כאן משום חשד, וה"ה שאר ממונים עכ"ל.

ודווקא לאחר שנגמר הזמן שנתמנה, אבל בתוך הזמן וודאי יש חשד אם יסלקוהו [ש"ך סק"ד], ואם לא קבעו זמן כלל, יכולים לסלקו, דאין כאן חשד אם ההרגל בכך להחליף הממונים.

ודבר פשוט הוא שאפילו אם נתמנה מדעת הציבור ושומע שקורין עליו תגר וחושדין אותו, שמחוייב ליתן חשבון [שם סק"ג], אמנם א"צ ליתן חשבון לפני כל מי שמערער, דא"כ אין לדבר סוף, ועוד דיש כמה דברים בציבור שאין ביכולת להראות ההוצאות לפני כל, אלא ידרוש שנים וג' מהנכבדים

שבעיר ויתן לפנייהם חשבון [ובש"ך שם יש טעות הדפוס וכצ"ל והחשבון לא יעשה בפני כל מערער וכו' כמ"ש הנודע ביהודה תנינא סי' קנ"ו ופר"ח בליקוטים הובא בפ"ת]: